

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Сучасна педагогіка вищої школи значну увагу приділяє особистісно-професійному розвитку майбутніх фахівців, їхньому вмінню адаптуватися в різних соціокультурних середовищах. Віднайти правильну стратегію й тактику спілкування, осмислено увійти в культуру співрозмовника, зберігши при цьому свою самобутність, знайти спільну мову й ключ до вирішення проблеми може лише людина, що опанувала комунікативними вміннями і навичками, що спирається не на метод «проб і помилок», а на певну стратегію в спілкуванні. Особлива роль у цьому процесі приділяється системі комунікативної культури, яка покликана сформулювати ключові уявлення, що забезпечують соціально прийнятний рівень міжособистісної взаємодії.

Постановка завдання. Тому метою нашої статті є розкриття особливостей формування комунікативної культури майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз взаємозв'язку культури і комунікації представлено в працях К. Абульханової-Славської, Г. Андрєєвої, А. Бодальова, В. Гриньової, М. Кагана, І. Кузнецової, О. Леонтєва, В. М'ясищева, В. Розіна, С. Рубінштейна, В. Сластьоніна, В. Тугарінова та інших.

Аналіз проблем формування комунікативної культури майбутнього фахівця представлено у працях А. Аносової, Н. Бабич, Н. Волкової, О. Гаврилюк, Г. Золотухіна, А. Капської, Н. Кузьміної, В. Ледньова, Н. Литвиненко, Б. Ломова, А. Маркової, Н. Місник, А. Мудрика, А. Петровського, В. Соколової, В. Юкало, О. Ясько та інших.

Виклад основного матеріалу. Оскільки введення термінів «культура» і «комунікація» в понятійний апарат психології й педагогіки спричинило неоднозначне тлумачення цих феноменів, вважаємо за доцільне розглянути їх.

Між суспільними науками існують значні відмінності в підходах до розуміння культури. Наприклад, антропологія й соціологія наголошують на важливості адаптації індивідуума до різних культурних середовищ. З іншого боку, психологія, з її інтересом до свободи особистості, підкреслює обмежувальний бік культури.

«При відсутності культури людська природа зводилася б до основних інстинктів і ми не могли б мислити, відчувати й поводитися так, як ми це робимо. Культура дозволяє нам визначити, хто ми такі, що для нас важливо, дозволяє нам спілкуватися з іншими людьми й мати справу з фізичним і соціальним оточенням. Саме за допомогою культури ми мислимо, відчуваємо, поведимося певним чином і взаємодіємо з реальністю. Культура встановлює межі сприйняття при визначенні значущого, актуального й істотного [1, с. 64].

Внаслідок наукового статусу культури, що змінився, зокрема визнання того, що ключова роль в організації соціального життя належить культурним сенсоутворюючим елементам, а соціальна реальність виступає як соціокультурна реальність, у сучасній педагогічній науці зміст освіти переважно розглядається в контексті культури. Культура виступає насамперед як середовище, що формує особистість [2, с. 114].

Зв'язок поняття «культура» з будь-яким аспектом життєдіяльності суспільства дозволяє розуміти під культурою культивування певного аспекту суспільної практики [3, с. 146].

На наш погляд, комунікативне «культивування» є «наріжним каменем» будь-якого соціокультурного розвитку. Кожна особистість виступає як носій особистісної культури, тобто культурного багатства особистості, що склалася у результаті попередньої історії суспільства. Особистісна культура відрізняється від усього накопиченого багатства культури, зокрема тим, що завжди несе в собі уявлення про умови, засоби й цілі, мотиви і потреби, що характерні саме для даної особистості, саме в цей момент і в даному суспільстві. Звідси виникає необхідність постійної комунікації, переходу одне в одне

культури суспільства й особистісної культури [4, с. 36].

Термін комунікація походить від латинського слова «communicare», що означає «робити що-небудь спільно, разом». Якщо поняття «спілкування» описувати в тих самих ознаках, що й поняття «комунікація», тоді обидва поняття можна розглядати як еквівалентні. Але оскільки термін «комунікація» народився й вийшов з теорії інформації й теорії зв'язку, під комунікацією як науковим терміном розуміють простий обмін або передачу інформації або повідомлення. У межах інтеракціоністського напрямку в західній соціальній психології терміну «комунікація» стали надавати інше значення. Комунікація – це не стільки передача інформації від однієї особи до іншої, скільки поведінкова сторона взаємодіючих між собою людей. У широкому сенсі терміном «комунікація» позначають будь-який зв'язок між людьми, усі існуючі способи соціальних зв'язків і взаємозв'язків. При такому широкому визначенні комунікація стає чимось більш узагальненим відносно спілкування, якщо останнім позначати лише безпосередні форми взаємодії між людьми.

Зі зростаючою тенденцією «індустрії відчуттів» дуже важливо, щоб за незліченними потоками інформації, нововведень не було втрачено почуття жалю, співпереживання. Як зазначає Л. Лещинський, «...будь-яка установа починається із входу на його територію, у двір, сад, парк. Дуже неприємно бачити, що як снують по цій території, як «нічийній землі», люди в білих халатах, включаючи лікарів, «не помічають» хворих, відвідувачів поліклініки, родичів хворих, не чують звернень до них із запитаннями або відповідають скоромовкою, недбало й «на бігу», вірніше відмахуються від них» [5, с. 77-78]. Таким чином, складовою провідної спрямованості особистості є система ціннісних орієнтацій, які виступають підґрунтям для осмислення й оцінки людиною оточуючих її соціальних об'єктів і ситуацій, а отже, підставою для пізнання й конструювання цілісного образу соціального світу.

Історичний характер комунікативної культури фахівця медичного профілю полягає в тому, що способи й форми спілкування, змінюючись у ході історичного розвитку, закріплюються у звичаях, традиціях, характері. Принципи лікарської етики в кожному історичному епоху мали характерні, але загальні для більшості народів особливості. У той же час культурні й соціально-економічні традиції різних країн формують своє, особливе розуміння моральних оцінок поведінки лікаря. Незмінним залишається головний моральний принцип представників медичної професії – прагнення полегшити страждання хворого.

Найпрадавнішим із відомих трактатів, де сформульовані вимоги до лікаря і його прав, є звід законів вавилонського царя Хаммурапі, прийнятий у середині 18 ст. до н.е. Морально-правові аспекти дій лікаря обговорювалися й у давньоіндійській літературі: у зводі законів Ману (2-1 ст. до н.е.), у медичній енциклопедії «Аюрведа» («Наука про життя», 9-3 ст. до н.е.). З давньогрецької літератури, присвяченій етиці лікаря, слід згадати праці Гіппократа (5-4 ст. до н.е.), Асклепіада, Галена, Цельса. У середні століття на формування моральних принципів лікування позначилися праці видатного лікаря й мислителя Ібн-Сіні (Авіценни). В 1834 р. англійський філософ Бентам у своїй книзі «Деонтологія або наука про мораль» уперше ввів в обіг термін деонтологія. Надалі сукупність норм професійної поведінки медичних працівників позначалася поняттям медична деонтологія, яка містить у собі питання дотримання лікарської таємниці, заходу відповідальності медичного персоналу за життя й здоров'я хворих, проблеми взаємин лікарів між собою, з пацієнтами та їхніми близькими. Існують міжнародні документи, що регламентують поведінку лікаря. Більш конкретні випадки й приватні правила регламентуються відповідними документами, прийнятими в кожній країні.

Інформативний характер комунікативної культури медичного працівника дозволяє розглядати зміст соціально значущої інформації, яка забезпечує стабільність суспільства як систему, що сприяє взаєморозумінню й взаємодії людей у процесі спілкування. Соціально-психологічна інформація представляється дуже важливою, передається за допомогою мови етикету, використовує стандарти спілкування, коди, знаки, символи [6]. Комунікативна культура, в даному аспекті, є сукупністю тих спеціальних комунікативних знань, навичок і вмінь, за допомогою яких людина запобігає виникненню психологічних труднощів і прогнозує результативність міжособистісної й ділової професійної взаємодії.

Для виявлення суті й компонентного складу комунікативної культури фахівця медичного профілю нами було здійснено аналіз основних підходів у трактуванні цього явища.

Найпоширенішим у наш час є культурологічний підхід (М. Бахтін, А. Валицька, Є. Ільєнков, В. Краєвський, І. Лернер, Д. Лихачов, Ю. Лотман, В. Розін, М. Скаткін та ін.), де зміст освіти трактується як педагогічно адаптована модель соціального досвіду із вхідними в неї галузями діяльності, а комунікативна культура представлена як комунікативна діяльність суб'єкта. Вона виступає відповідно до класифікації діяльностей В. Шубинського як частина соціальної діяльності [7, с. 93]. В іншій класифікації діяльностей [8], що використовується в культурологічному підході, комунікативна діяльність виділяється як самостійний вид діяльності. Зокрема І. Лернер, описуючи модель змісту освіти на рівні теоретичного вивчення, вказує на те, що навчання комунікативній діяльності включається як у навчальні предмети, так і в зміст суспільно корисної праці [7, с. 93]. Отже, навчання комунікативній діяльності відображено в термінах І. Лернера «поза- і надпредметний» шар змісту освіти, який не представлено в змісті окремої дисципліни [9, с. 5]. Однак, як зазначає автор, існує можливість ввести у зміст освіти окремі дисципліни, спрямовані на засвоєння позапредметного змісту [9, с. 6].

Розгляд комунікативної культури з особистісно орієнтованих позицій представлено в працях В. Ледньова. Так, автор на основі існуючих теорій особистості запропонував трикомпонентну модель структури особистості, яка стала детермінантою змісту освіти:

- функціональні механізми психіки, до яких відносяться механізми сприйняття інформації, мислення, що здійснюють перетворення інформації на декількох рівнях, пам'яті, психомоторики, саморегуляції («Я»), котрі забезпечують управління психічними процесами й поведінкою людини, механізми, які включають емоції, увагу, волю й інші;
- досвід особистості, що включає знання, уміння, навички й звички; спрямованість особистості, пізнавальні, комунікативні, естетичні й фізичні якості; досвід виконання загальних і спеціальних видів діяльності, досвід творчої діяльності тощо;
- узагальнені типологічні властивості особистості, тобто характер, темперамент, здатності, онтогенетичні особливості [10].

На думку В. Ледньова, підґрунтям освіти є досвід особистості, який включає також якості особистості, що відповідають найбільш загальній структурі діяльності (пізнавальна культура, спрямованість особистості, трудові якості, комунікативна, естетична й фізична культура). За визначенням ученого, комунікативна культура, розглянута в межах педагогічного процесу, відбиває єдність цільового, змістового й процесуального аспектів освітньої діяльності, постає як сукупність ціннісних структур у вигляді емоційної або моральної культури, культури мислення й культури мови, які, в свою чергу, є інваріантними компонентами структури діяльності, що забезпечують систему інваріантно-діяльнісних якостей особистості [10, с. 27]. Перший компонент – емоційна культура, культура почуттів, є адекватним реагуванням на вплив навколишнього світу, дійсності. Другий компонент – культура мислення, пов'язана із законами побудови мови, із уживанням засобів і форм вираження, з відбором інформації для висловлень. Третій компонент – культура мовлення, що є об'єктом вивчення мовознавства в школі, ВНЗ. В. Ледньов указує на те, що формування комунікативної культури є «наскрізним компонентом» змісту освіти, який послідовно формується на всіх етапах освіти [10, с. 33].

У педагогічній літературі комунікативну культуру представлено також із позицій, що зумовлені як культурологічним, так і особистісно орієнтованим підходом. Так, Є. Бондаревська, Ю. Сенько, В. Серіков виділяють такі види особистісного досвіду й включають їх у зміст вищої освіти будь-якої професійної спрямованості [11, 12, 13]:

- досвід орієнтовної діяльності (аналіз, критична оцінка цінності);
- досвід самостійного, творчого освоєння змісту гуманітарних наук – постановка цілей пізнавальної діяльності, пошук засобів досягнення поставлених цілей, самокорекція;
- досвід рефлексивної діяльності – рефлексія образу «Я» у процесі вивчення

гуманітарних дисциплін, аналіз змін у власній системі цінностей, самооцінці, професійному й особистісному розвитку, що стали можливими завдяки залученню до гуманітарного знання;

- досвід активізації гуманітарних знань при оцінці соціальних, етичних, екологічних і інших аспектів діяльності фахівця;
- досвід ведення дискусії, аргументації своєї точки зору з опорою на гуманістичні цінності, еталони;
- культурологічний досвід – освоєння цінностей і традицій національної культури; діяльність щодо їх збереження, відродження.

Отже, важливим є висновок, що комунікативна культура може бути самостійним компонентом змісту освіти, має «наскрізний», «надпредметний» характер і формується на всіх етапах освіти, включаючи вищу професійну освіту.

Відповідно теорії діяльності й діяльнісного підходу, розроблених у вітчизняній психолого-педагогічній науці (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, А. Запорожець, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Н. Талізіна та ін.), засвоєння змісту здійснюється не шляхом простої передачі інформації, а в процесі активності особистості, спрямованої на предмети і явища оточуючого світу. Діяльність, згідно з положеннями зазначеної теорії, є й внутрішньою (психічною), і зовнішньою (фізичною) активністю людини, що регулюється визначеною метою. Згідно з визначеною концепцією процес розвитку комунікативної культури можна схарактеризувати і як розвиток дії, що полягає з об'єктивного боку, тобто способу (методу) здійснення дії, і суб'єктивного боку, тобто ставлення суб'єкта до дії й її результату.

Особистісно-діяльнісний підхід дозволяє розглядати студента як неповторну особистість, забезпечення розвитку якої відбувається через організацію її діяльності.

Особистісний аспект представлено в теорії комунікативної культури особистості В. Соколової. Основою цього підходу є теорія «мовленнєвої особистості» Ю. Караулова, у якій мовленнєва особистість визначається як «суб'єкт, котрий володіє сукупністю здібностей і властивостей, що дозволяють йому здійснювати суто людську діяльність – говорити, спілкуватися, створювати усні й письмові мовні здобутки, які відповідають меті й умовам комунікації, отримувати інформацію з тексту, сприймати мову» [14].

На думку В. Соколової, комунікативна культура є «сукупністю вмінь і навичок, що забезпечують доброзичливу взаємодію людей одна з одною, ефективне вирішення будь-яких завдань спілкування, є важливим засобом освіти і результатом розвитку особистості» [14, с. 76]. Згідно з цим підходом комунікативна культура розглядається, з одного боку, у її об'єктній суті, що дає можливість зафіксувати її структурний склад, а, з іншого, – у її суб'єктній суті, як сукупність властивостей особистості [14, с. 15].

На основі підходу В. Соколової, комунікативну культуру можна представити як сукупність культуруотворюючих компонентів:

- емоційна культура, або культура почуттів, що представляє собою адекватне реагування на навколишню дійсність;
- культура мислення, що представляє собою «специфічні форми пізнавальної діяльності, спрямованої на сприйняття й породження текстів, відповідних до задуму, що й вірогідно відбивають дійсність»;
- культура мовлення [14, с. 13].

Культура мовлення розуміється як «...сукупність комунікативних якостей мови, в ієрархічному взаємозв'язку правильності й точності, багатства й виразності, чистоти й логічності, тобто тих її якостей, які говорять про її досконалість» [14, с. 65].

Відповідно до виділених культуруотворюючих компонентів, В. Соколова розглядає також комунікативні вміння, сукупність яких складає комунікативну культуру мовної особистості:

- а) соціально-психологічні вміння, що утворюють рівень емоційної культури, які формуються, реалізуються й виявляються при говорінні, слуханні, сприйнятті партнера зі

спілкування. Дані вміння є, з одного боку, вмінням «розуміти людей, оцінювати їхній емоційний стан, визначати мотиви їхньої поведінки, вчинків, взаємин», а, з іншого, – вмінням впливати на людей, створювати в процесі спілкування умови для самовизначення, самореалізації, вміння вирішувати проблеми, знімати емоційні конфлікти, зберігати емоційну стійкість;

б) логіко-композиційні вміння, які реалізують культуру мислення, проявляються в умінні формулювати тези, добирати аргументи, будувати докази, розгортати усне й письмове висловлення відповідно до задуму, визначати сенси, будувати тексти, орієнтуючись на тип взаємодії, реконструювати ідеї й думки;

в) мовні комунікативні вміння, які демонструють володіння орфоепічними, акцентологічними нормами граматики, а також уміння, які виявляють володіння лексичним і синтаксичним рівнем мови [14, с. 73-79].

Також В. Соколова зазначає, що виділені комунікативні вміння можуть формуватися як результат взаємодії й перетину таких процесів: стихійного процесу освоєння комунікативно розвивального потенціалу середовища життєдіяльності; процесу вивчення гуманітарних дисциплін, що представляють зразки й форми для спонтанного присвоєння досвіду соціальної взаємодії; і, нарешті, цілеспрямованого процесу освоєння правил і закономірностей людського спілкування, що є основою спеціального вивчення [14, с. 16].

Так, відповідно до культууроутворюючих компонентів і комунікативних вмінь, В. Соколова пропонує таку сукупність вимог до мовлення особистості, що визначають рівень її комунікативної культури:

- використання засобів спілкування відповідно до мети й адресату;
- володіння прийомами організації тексту, що адекватно відбиває дійсність і відповідного задуму мови;
- освоєння структурних елементів мовлення й можливостей їхнього комунікативного впливу [14, с. 13].

Цілеспрямований процес формування комунікативної культури автор пропонує організувати в такий спосіб: по-перше, на основі комунікативних традицій, джерелом яких є прислівно-приказковий фольклор, що відображає уявлення народу про культурно-історичні форми, правила взаємодії; по-друге, використовуючи літературні тексти, що містять зразки мовленнєвої поведінки, з метою спостереження, аналізу мовного досвіду, мовленнєвої культури носіїв мови різних соціальних і вікових груп, взаємодіючих у різних ситуаціях спілкування, у яких реалізується емоційна й мовленнєва культура особистості. Крім того, також вказується необхідність впровадження в практику навчання програм інтегрованих гуманітарних курсів етнокультурної й комунікативної спрямованості [14, с. 30].

У структурі сучасних підходів до визначення суті й структури комунікативної культури найбільш загальним і системним є особистісно орієнтоване психолінгвістичне трактування культури мовленнєвої поведінки І. Зимньої. Так, вчена визначає культуру мовленнєвої поведінки як багатопланове явище, яке є частиною загальної культури людини. «Культурна людина», на думку І. Зимньої, є людиною, «...яка відповідає нормам соціокультурного розвитку даного суспільства у всіх формах своєї життєдіяльності – свідомості, поведінки, діяльності, соціальній взаємодії» [15, с. 17]. Автор підходу розглядає культуру мовленнєвої поведінки як захід, ступінь відповідності актуальної мовленнєвої поведінки індивіда прийнятим у даній мовній спільності (у мовленнєвій культурі) нормам вербального спілкування, поведінки, правилам мовного етикету [15, с. 73].

І. Зимня, аналізуючи культуру мовленнєвої поведінки виділяє такі основні компоненти: культуру мовлення як упорядкованість в індивідуальному досвіді системи фонетичних, лексичних і граматичних засобів вираження думки; культуру мовлення як способу формування й формулювання думки за допомогою мови; культуру мислення як процес формування й формулювання комунікативних завдань; мовний етикет; культуру соматичної комунікації як сукупності всіх невербальних засобів [15, с. 73].

Основним компонентом культури мовленнєвої поведінки, згідно з цим підходом, є

культура мислення. Як зазначає вчена, високий рівень сформованості самостійності, гнучкості мислення дозволяє правильно оцінювати ситуацію спілкування й обирати адекватні цій ситуації вирішення, реалізувати необхідний ситуацією стиль, рівень і характер взаємодії, відбирати мовні засоби й способи формування й формулювання думки, а також розбудовувати думку відповідно конкретній ситуації спілкування й внутрішній логіці фактів і положень, що викладаються [15, с. 74].

Основою успішного використання моделей соціальної взаємодії є мовний етикет. Етикетні форми спілкування існували тисячоріччями, у них акумулювався загальнолюдський досвід, прихований під різними соціальними нашаруваннями. Саме цей загальнолюдський сенс різних систем етикету є тією основою, яка безпосередньо пов'язана з гуманістичною культурою спілкування.

Етикет має не лише історичні, але й етнографічні особливості. Суспільство пропонує своїм членам використовувати для спілкування в певних ситуаціях конкретні варіанти мовленнєвої поведінки. Етикет допомагає швидко орієнтуватися в повторюваній ситуації спілкування. Етикетні норми виступають, як правило, азбучними нормами спілкування. Навмисне (або ненавмисне) порушення етикетних форм може негативно вплинути на мікроклімат у суспільстві, привести до соціальних і інших конфліктів. Мета їх використання полягає в тому, щоб партнер зі спілкування міг правильно ідентифікувати вираження через мовлення тих або інших почуттів співрозмовника. Дотримання етики в цьому випадку відбувається у вигляді адекватної мовленнєвої й/або почуттєвої реакції.

Висновки. Отже, проведений аналіз сучасних підходів до поняття «комунікативна культура» показав, що це явище розглядається з культурологічних, особистісно-діяльнісних і особистісно-орієнтованих позицій і представляє собою багатокомпонентне утворення, що включає в себе мислення, емоції, мовний етикет, цінності, ставлення, мовні одиниці тощо. В основі комунікативної культури лежить загальна культура особистості, яка є високим рівнем її розвитку, що виражається в системі потреб, соціальних якостей, у стилі діяльності й поведінки. Тому в максимальному ступені комунікативна культура включає сутнісні особистісні характеристики, а саме – здібності, знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, установки, особливості характеру.

Перспективою подальших досліджень може бути розробка засобів і прийомів формування комунікативної культури майбутніх фахівців медичного профілю в процесі їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Психология и культура / под ред. Д. Мацумото. – СПб. : Питер, 2003. – 718 с.
2. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – М., 1992. – 300 с.
3. Rossbroich J. Die Kultur als Entwicklungsabteilung der Gesellschaft / J. Rossbroich // Die Kultur-AG: neue Allianzen zwischen Wirtschaft und Kultur I Andreas Grosz; Daniel Delhaes. – Munchen; Wien: Hanser, 1999. – S. 145-157.
4. Буланкина Н. Е. Проблема эффективного культурного самоопределения личности в полиязыковом образовательном пространстве: моногр. / Н. Е. Буланкина. – М. : АПКИПРО, 2002. – 208 с.
5. Лещинский Л. А. Медицинская этика и деонтология / Л. А. Лещинский. – Ижевск: Экспертиза, 2002. – 116 с.
6. Шевцова Е. В. Взаимосвязь профессиональной и коммуникативной культуры личности будущего специалиста [Электронный ресурс] / Е. В. Шевцова // Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета. Сер. Гуманитарные науки: сб. науч. тр. / СевКавГТУ. – Ставрополь, 2003. – № 3 (10). – С. 90. – Режим доступа : <http://www-ncstu.ru>.
7. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.
8. Каган М. С. Человеческая деятельность: опыты системного анализа / М. С. Каган. –

- М. : Политиздат, 1974. – 315 с.
9. Дидактические проблемы построения базового содержания образования: сб. науч. тр. / под ред. И. Я. Лернера, И. К. Журавлева. – М. : ИТП и МИО РАО, 1993. – 210 с.
  10. Леднев В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В. С. Леднев. – М. : Высшая школа, 1991. – 224 с.
  11. Бондаревская, Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
  12. Сенько Ю. В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций / Ю. В. Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.
  13. Сериков В. В. Личностно ориентированное образование: опыт методологической рефлексии / В. В. Сериков // Целостный учебно-воспитательный процесс: материалы методологического семинара памяти проф. В. С. Ильина. – Волгоград : Перемена, 2001. – Вып. 5. – С. 22–31.
  14. Соколова В. В. Культура речи и культура общения / В. В. Соколова. – М. : Просвещение, 1995. – 192 с.
  15. Общая культура человека в системе требований государственного образовательного стандарта / И. А. Зимняя, Б. Н. Боденко, Т. А. Кривченко, Н. А. Морозова. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – 67 с.

Исаева О. С.

Особливості формування комунікативної культури майбутнього фахівця медичного профілю

На основі аналізу наукової літератури проаналізовано різні підходи до визначення поняття «комунікативна культура». Описано компоненти комунікативної культури особистості: емоційна культура, культура мислення і культура мовлення. Визначено особливості формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови.

Ключові слова: комунікативна культура, особистість, майбутні фахівці, компоненти, емоційна культура, мислення, мовлення, мовленнєва підготовка, іноземна мова.

Исаева О. С.

Особенности формирования коммуникативной культуры будущего специалиста медицинского профиля

На основе анализа научной литературы проанализированы различные подходы к определению понятия «коммуникативная культура». Описаны компоненты коммуникативной культуры личности: эмоциональная культура, культура мышления и культура речи. Определены особенности формирования коммуникативной культуры будущих специалистов в процессе изучения иностранного языка.

Ключевые слова: коммуникативная культура, личность, будущие специалисты, компоненты, эмоциональная культура, мышление, речь, речевая подготовка, иностранный язык.

O. Isaeva

Features Generating Communicative Culture of Future Medical Specialist

In the article on the basis of analysis of scientific literature various approaches to determining concepts «communicative culture» are analysed. The components of communicative culture personality are described: emotion culture, the culture of thinking and culture of speech. Features, generating of forming of the communicative culture of future professionals for learning foreign language are determined.

Key words: communicative culture, personality, future specialists, components, emotion culture, thinking, speech, speech preparation, foreign language.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013 р.